

HOOFDSTUK 1 versie 2.0

DE OPKOMST VAN EEN POLITIEKE BUITENSTAANDER

2015–2016

Inleiding

Op 16 juni 2015 daalde Donald J. Trump via de roltrap van Trump Tower in New York af naar de lobby om zijn kandidatuur voor het presidentschap van de Verenigde Staten aan te kondigen.

Voor veel politieke waarnemers leek het aanvankelijk een publiciteitsstunt.

Trump was immers geen traditionele politicus.

Hij was:

- vastgoedondernemer;
- televisiepersoonlijkheid;
- merknaam;
- auteur;
- publieke celebrity.

Vrijwel niemand binnen het politieke establishment verwachtte dat hij de Republikeinse nominatie zou winnen.

Nog minder mensen verwachtten dat hij president zou worden.

Toch bleek zijn kandidatuur het begin van een politieke aardverschuiving die niet alleen de Verenigde Staten, maar uiteindelijk ook Europa, Canada en andere democratieën zou beïnvloeden.

De vraag die historici nog jarenlang zullen stellen is niet alleen hoe Trump won.

De belangrijkere vraag is waarom miljoenen Amerikanen zich in zijn boodschap herkenden.

1.1 Amerika vóór Trump

Om de opkomst van Trump te begrijpen, moeten we kijken naar de jaren voorafgaand aan 2015.

Na de financiële crisis van 2008 herstelde de Amerikaanse economie zich geleidelijk.

Op nationaal niveau verbeterden veel economische indicatoren:

- stijgende beurskoersen;
- dalende werkloosheid;
- economische groei.

Toch ervoeren veel Amerikanen een andere werkelijkheid.

In industriële regio's verdwenen banen.

Fabrieken sloten hun deuren.

Gemeenschappen verloren economische zekerheid.

Voor veel gezinnen voelde de globalisering niet als vooruitgang, maar als achteruitgang.

Tegelijkertijd groeide het wantrouwen tegenover:

- Washington;
- Wall Street;
- grote bedrijven;
- traditionele media;
- politieke elites.

Deze onderliggende onvrede vormde de voedingsbodem voor een kandidaat die zichzelf presenteerde als buitenstaander.

1.2 De Republikeinse Voorverkiezingen

Toen Trump zich kandidaat stelde, werd hij geconfronteerd met een groot veld van ervaren Republikeinse politici.

Onder zijn tegenstanders bevonden zich:

- gouverneurs;
- senatoren;
- voormalige ministers.

Veel partijleiders gingen ervan uit dat Trump vroegtijdig zou afhaken.

Het tegenovergestelde gebeurde.

Waar andere kandidaten spraken in traditionele politieke taal, gebruikte Trump eenvoudige, directe boodschappen.

Zijn campagne draaide rond thema's als:

- immigratie;
- banenverlies;
- handel;
- nationale trots;
- veiligheid.

Zijn toespraken kregen enorme media-aandacht.

Elke controversie leverde opnieuw publiciteit op.

Stap voor stap groeide zijn steun onder Republikeinse kiezers.

De partijelite verloor geleidelijk de controle over het selectieproces.

1.3 De Rol van Sociale Media

Geen enkele presidentskandidaat had sociale media eerder zo effectief gebruikt.

Trump begreep iets wat veel traditionele politici nog onderschatten.

Sociale media maakten het mogelijk om:

- direct met kiezers te communiceren;
- traditionele media te omzeilen;
- dagelijks het nieuws te domineren;
- politieke tegenstanders onmiddellijk aan te vallen.

Twitter werd zijn belangrijkste politieke instrument.

Berichten konden binnen enkele minuten miljoenen mensen bereiken.

Voorstanders zagen dit als democratisering van politieke communicatie.

Critici waarschuwden dat emoties en snelheid belangrijker werden dan nuance en feiten.

Hoe men het ook beoordeelt, sociale media veranderden blijvend de Amerikaanse politiek.

1.4 Populisme en Anti-Establishment Sentiment

Een centraal element van Trumps succes was zijn anti-establishment boodschap.

Hij presenteerde zichzelf als iemand die niet tot de politieke elite behoorde.

Zijn boodschap was eenvoudig:

"Het systeem werkt niet meer voor gewone Amerikanen."

Veel kiezers herkenden zich daarin.

Zij ervoeren dat:

- politici beloften niet nakwamen;
- economische voordelen ongelijk verdeeld waren;
- internationale verdragen vooral elites bevoordeelden;
- hun zorgen onvoldoende werden gehoord.

Trump positioneerde zich als de kandidaat die bereid was bestaande regels en gewoonten te doorbreken.

Dat maakte hem aantrekkelijk voor kiezers die verandering wilden.

1.5 Economische Onvrede

Hoewel culturele factoren belangrijk waren, speelde economie een cruciale rol.

Voor veel Amerikanen stonden de jaren vóór 2016 in het teken van onzekerheid.

Belangrijke zorgen waren:

- verlies van industriële banen;
- concurrentie uit het buitenland;
- automatisering;
- loonstagnatie;
- stijgende kosten van levensonderhoud.

Vooraf in staten van de zogenaamde "Rust Belt" leefde het gevoel dat de economische voordelen van globalisering ongelijk verdeeld waren.

Trump beloofde:

- banen terug te brengen;

- handelsverdragen te heronderhandelen;
- Amerikaanse industrie te beschermen.

Die boodschap sloeg aan bij groepen die zich economisch achtergesteld voelden.

1.6 De Verkiezingscampagne van 2016

De verkiezingen van 2016 groeiden uit tot een van de meest gepolariseerde campagnes in de moderne Amerikaanse geschiedenis.

Trump stond tegenover Hillary Clinton.

Veel peilingen voorspelden een overwinning voor Clinton.

Trump bleef echter succesvol in staten die traditioneel niet als Republikeins werden beschouwd.

Zijn campagne richtte zich sterk op:

- economische frustraties;
- immigratie;
- nationale identiteit;
- wantrouwen tegenover elites.

Tegelijkertijd speelde de groeiende invloed van sociale media een belangrijke rol in de verspreiding van politieke boodschappen.

1.7 De Verrassende Overwinning

Op 8 november 2016 gebeurde iets wat veel politieke experts niet hadden voorspeld.

Donald Trump won voldoende kiesmannen om president van de Verenigde Staten te worden.

De overwinning veroorzaakte wereldwijd verbazing.

Voor zijn aanhangers was het bewijs dat gewone burgers het politieke establishment konden uitdagen.

Voor zijn tegenstanders was het een schokkende waarschuwing over de kwetsbaarheid van traditionele politieke aannames.

De verkiezingsuitslag markeerde het begin van een nieuw politiek tijdperk.

1.8 Internationale Reacties

Ook buiten de Verenigde Staten werd de overwinning nauwlettend gevolgd.

In Europa vroegen regeringen zich af:

- wat dit zou betekenen voor de NAVO;
- hoe handelsrelaties zouden veranderen;
- welke gevolgen dit zou hebben voor internationale samenwerking.

Populistische bewegingen in verschillende landen zagen de overwinning als inspiratie.

Traditionele politieke partijen zagen haar als waarschuwing.

Daardoor kreeg de Amerikaanse verkiezing van 2016 een wereldwijde betekenis.

1.9 Meer dan Eén Persoon

Een van de grootste misverstanden over de verkiezing van 2016 is dat alles uitsluitend om Donald Trump draaide.

Zijn succes was niet alleen het gevolg van zijn persoonlijkheid.

Het weerspiegelde ook diepere ontwikkelingen:

- economische onzekerheid;
- culturele veranderingen;
- wantrouwen tegenover instituties;
- technologische veranderingen;
- groeiende polarisatie.

Trump werd daardoor voor velen zowel oorzaak als symptoom van bredere maatschappelijke verschuivingen.

Analyse: Een Kantelpunt in de Moderne Politiek

De opkomst van Donald Trump markeerde een breuk met veel politieke veronderstellingen die sinds het einde van de Koude Oorlog dominant waren geweest.

Zijn overwinning liet zien dat:

- globalisering niet door iedereen positief werd ervaren;
- traditionele partijen kwetsbaar waren voor anti-establishment bewegingen;
- sociale media de politieke communicatie fundamenteel hadden veranderd;
- culturele identiteit een steeds grotere rol speelde in verkiezingen.

De verkiezing van 2016 werd daarmee meer dan een machtswisseling.

Zij werd een signaal dat onder de oppervlakte van de samenleving krachten actief waren die jarenlang waren onderschat.

Historische Vraag

Was Donald Trump een tijdelijke afwijking of een symptoom van diepere maatschappelijke veranderingen?

Dat is wellicht de belangrijkste vraag van het gehele Trump-Dossier.

Als Trump slechts een tijdelijke afwijking was, dan zal de Amerikaanse politiek uiteindelijk terugkeren naar eerdere patronen.

Maar als zijn opkomst een symptoom was van diepere economische, culturele en politieke veranderingen, dan markeert 2016 niet het einde van een tijdperk.

Dan markeert het juist het begin van een nieuw tijdperk waarvan de gevolgen nog decennia zichtbaar zullen blijven.

Voor veel historici, politicologen en maatschappelijke denkers is dat debat anno 2029 nog steeds niet definitief beslecht.